

Įtraukusis ugdymas. Neurojvairovė. Kas padeda mokytis kartu?

Vilniaus ‚Šviesos“ pradinė mokykla

2024m.

Parengė

Psichologė

Jolanta Dulinskienė

Pranešimo turinys

Įtraukusis ugdymas. Neurojvairovė. Kas padeda mokytis kartu?

ĮTRAUKUSIS UGDYMAS

KAS TAI NEUROĮVAIROVĖ?

BIOPSICHOSOCIALINIS SVEIKATOS MODELIS

KAS PEDEDA TIPINĖS IR NETIPINĖS NEURORAIDOS MOKINIAMS MOKYTIS?

YPATINGAS VAIKAS KLASĖJE

EMOCIJŲ IR/AR ELGESIO SUNKUMAI. PAGALBA

ĮTRAUKUSIS UGDYMAS

Įtraukties principo gairės

Įtraukusis ugdymas – kokybiškas ugdymas kiekvienam mokiniui.

Įtraukųjį ugdymą tikslinga sieti su personalizuotu kiekvieno mokinio ugdymu, atitinkančiu kiekvieno vaiko ugdymosi galias ir poreikius.

Pagrindinės vertybės:

- *Pagarba mokinių įvairovei*, *skirtybes laikant galimybėmis ir ištekliais*, kuriais grindžiamas kiekvieno mokinio ugdymasis,
- Pagalba kiekvienam mokiniui, puoselėjant aukštus lūkesčius dėl kiekvieno mokinio pasiekimų.
- *Bendradarbiavimas ir darbas komandoje* bei *asmeninis profesinis mokytojų tobulėjimas.*

Įtrauktis gali būti naudinga visiems klasėje besimokantiems mokiniams.

NEUROĮVAIROVĖ

Kas tai - neurojvairovė?

- Neurojvairovė apima platų lauką patirčių, esančių anapus statistinio vidurkio, kuriuo grįstas medicininis normalumo suvokimas.
- Pirminė **neurojvairovės** (1998m. Judy Singer) idėja buvo ta, kad žmonės, kuriems buvo nustatytos medicininės neurodiagnozės, tokios kaip autizmas, Aspergerio sindromas ar hiperaktyvumas (ADHD), disleksija neturėtų būti „taisomi“, gydomi ir pritaikomi prie neurotipiškos (įprastos raidos) visuomenės klinikinių, socialinių bei kultūrinių standartų.
- Neurojvairove grįstu požiūriu, kiekvienas žmogus, nepaisant jo išskirtinio elgesio, mąstymo ar išvaizdos savybių, turi prigimtinį orumą, kurio išpildymui svarbu sudaryti geriausias įmanomas aplinkos sąlygas.

NEUROĮVAIROVĖ

Biopsichosocialinis sveikatos modelis

-tai supratimas, jog žmogaus sveikata priklauso nuo:

-**bio**loginių (genetinių, fiziologinių, biocheminių),

-**psicho**loginių (elgesio, nuotaikų, asmenybės savybių),

-**socialinių** (šeimos, kultūros, sveikatos priežiūros sistemos ir politikos, ekonomikos ir kt.) priežasčių.

NEUROĮVAIROVĖ

Autizmo spektro sutrikimai (ASS)

Neurologiniai raidos sutrikimai, įprastai paveikiantys **tris** asmens vystymosi sritis:
kalbos ir bendravimo;
socialinių įgūdžių;
elgsenos.

Begalybės ženklas – tai autizmo spektro sutrikimo simbolis

Būdingi **sensoriniai ypatumai**:
per didelis ar per mažas sensorinės sistemos jautrumas.

NEUROĮVAIROVĖ

Aktyvumo ir dėmesio sutrikimas

Aktyvumo ir dėmesio sutrikimas (ADS)- (angl. *attention deficit hyperactivity disorder*, ADHD) – neurologinis sutrikimas, kuris pasižymi simptomais:

- **Nedėmesingumas** – nesugebėjimas išlaikyti dėmesio, vienodai kokybiškai atlikti pasikartojančias užduotis, užbaigti pradėtą darbą
- **Impulsyvumas** – negebėjimas planuoti veiksmų bei pasirinkimų, sulaukti savo eilės, atidėti noro išpildymo
- **Hiperaktyvumas** – nuolatinis bereikalingas skubėjimas bei judėjimas, įkyrus ar neprognozuojamas elgesys
- **Emociniai protrūkiai ar šuoliai** – itin lengvai susierzina, audringai reaguoja net į silpnus dirgiklius.

NEUROĮVAIROVĖ

Disleksija, disgrafija, diskalkulija.

- **Specifiniai mokymosi sutrikimai** - skaitymo, rašymo, skaičiavimo. (Disleksija, disgrafija, diskalkulija)
- **Disleksija – tai specifinis skaitymo ir rašymo sutrikimas.**
- Disleksijos sutrikimą turinčių asmenų smegenys funkcionuoja kitaip nei įprastai funkcionuojančių. Tokiems asmenims sunku teisingai įvardinti daiktus, skirti kairę pusę nuo dešinės, skirti kur yra viršus, kur apačia. Mokinys patiria sunkumus žodžių iškodavimo skaitant ir užkodavimo rašant.

PAGALBA

Kas padeda tipinės ir netipinės neuroraidos mokiniams?

- ❑ Nuspėjama struktūra
- ❑ Vienodas supratimas
- ❑ Reikalavimų atitikimas galimybėms
- ❑ Pasitraukimo galimybė. Nusiraminimo vieta
- ❑ Pasitikėjimas
- ❑ Socialinė pagalba

PAGALBA

Nuspėjama struktūra. Aplinkos struktūravimas

Struktūruota aplinka- aiškiai apibrėžta kiekvienos veiklos vieta:

- asmeninė mokymosi vieta,
- grupinio mokymosi vieta,
- valgymo,
- poilsio,
- žaidimų,
- specialistų darbo vieta.

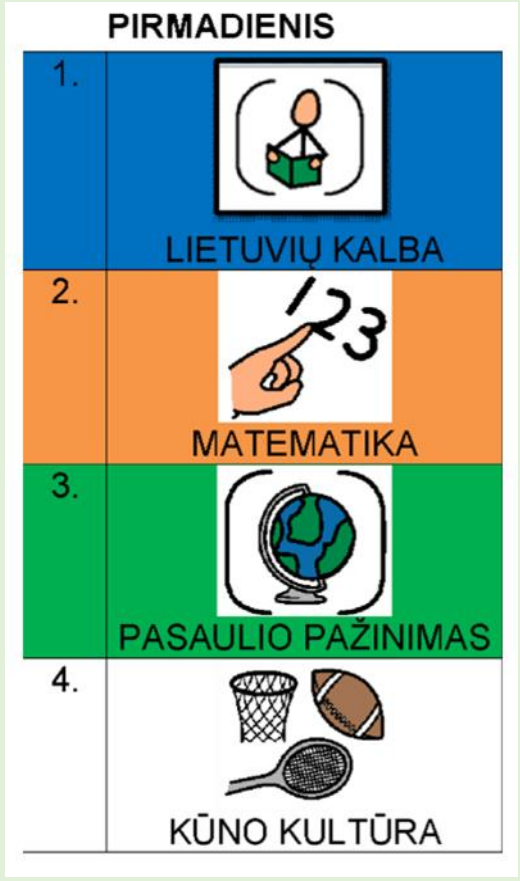

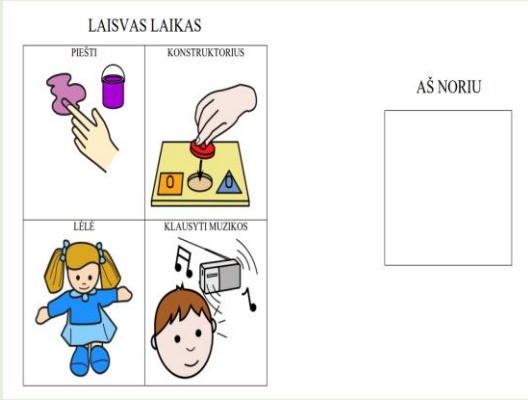
PAGALBA

Nuspėjama struktūra. Struktūruotas ugdymas(is)

- Darbas ir gyvenimas savaitės ritmu.
- Dienotvarkė
- Veiklos struktūravimas
- Laisvo laiko apibrėžti pasirinkimai
- Laikmatis

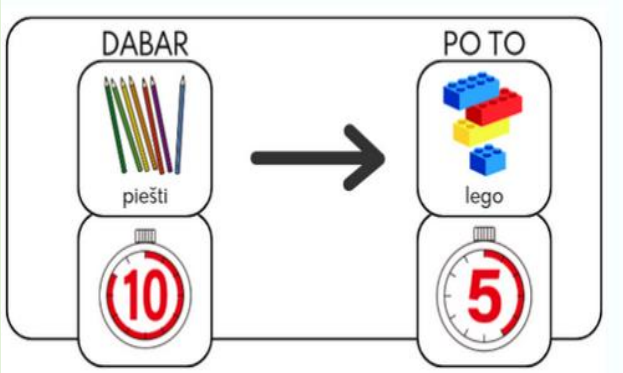

PAGALBA

Vienodas supratimas. Lūkesčiai ir taisyklės

- Pasirenkame ne daugiau kaip 3–5 klasės taisykles;
- Konkrečios ir aiškiai apibrėžiančios elgesį taisyklės;
- „Atvyk į pamoką laiku“, bet ne „Nevėluok“
- Vizualios taisyklės;
- Informacijos pateikimas keliais skirtingais būdais pasiekia daugiau mokinių (vizualus simbolis ir žodinė informacija);
- Taisyklių taikymo tęstinumas namuose ir mokykloje;
- Mokome visą klasę arba individualiai;
- Svarbu pastebėti ir paskatinti tinkamą elgesį.

Geriausia asmeninės erdvės taisyklė - stengtis būti per ištiestos rankos atstumą nuo kitų žmonių ir laikyti rankas bei kojas prie savęs.

PAGALBA

Pasitraukimo galimybė

- ❑ Rami ir patogi aplinka
- ❑ Nusiraminimo kampelis.
- ❑ Sensorinės priemonės.

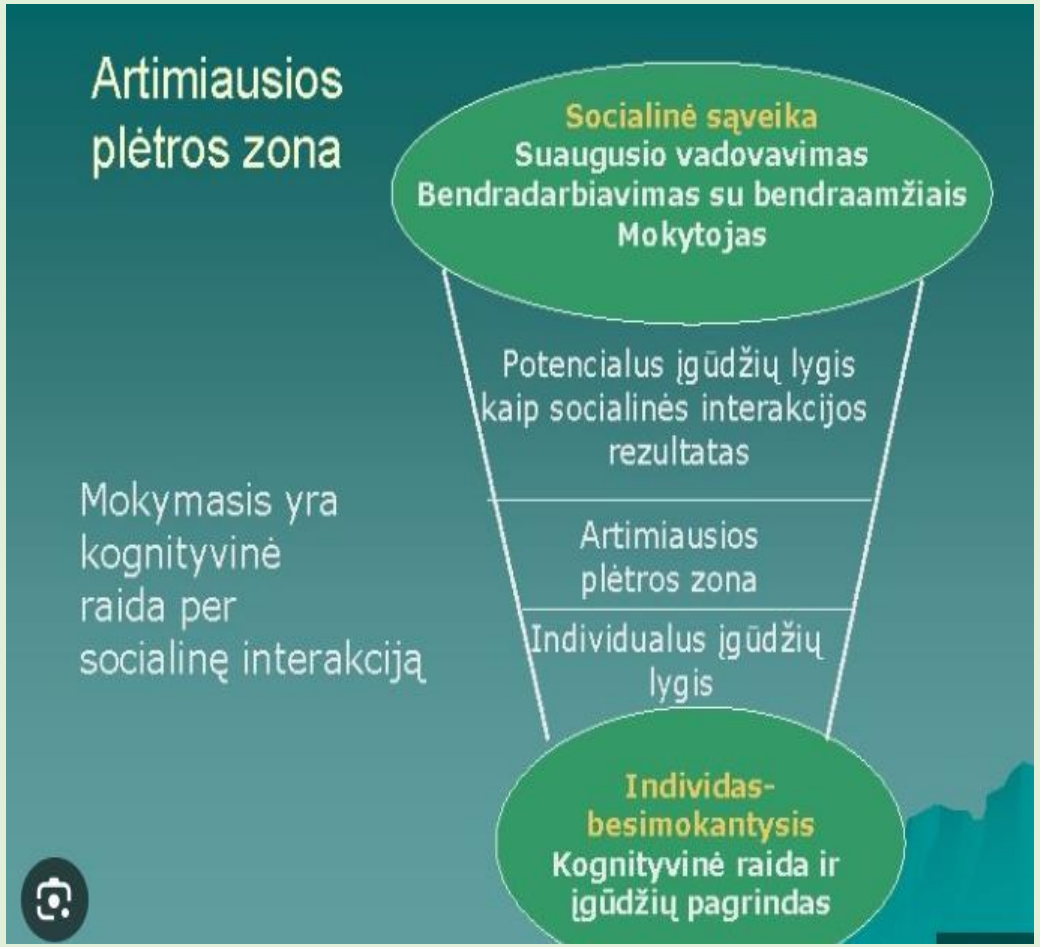

PAGALBA

Reikalavimų atitikimas galimybėms

- Svarbu pažinti mokinį, jo dabartines galimybes.
- Mokymas gali paskatinti raidą, jei dėmesį sutelksime į **artimiausios plėtros zoną** (L. Vygotskis) - tai sritis, esanti tarp to, ką vaikas gali padaryti pats, ir ką gali padaryti padedamas.
- Per dideli ar per maži reikalavimai, gali sukelti frustraciją ar demotyvuoti.
- Svarbu asmeninė pažanga.

PAGALBA

Pasitikėjimas. Socialinė pagalba

- Socialinis išmokimas stebint kitus modelius (Albert Bandura).
- Tikėjimas asmenine kompetencija (self-efektyvumas) išsivysto socialiai sąveikaujant su kitais ir iš asmeninės patirties – mes sužinome, kokie , kas mes esame gaudami atgalinį ryšį iš kitų.
- Pozityvių socialinių sąveikų skatinimas:
  - Skatinant kitus vaikus už pagalbą;
  - Įtraukiant į veiklas per vaikus;
- Patyčių prevencija

PAGALBA

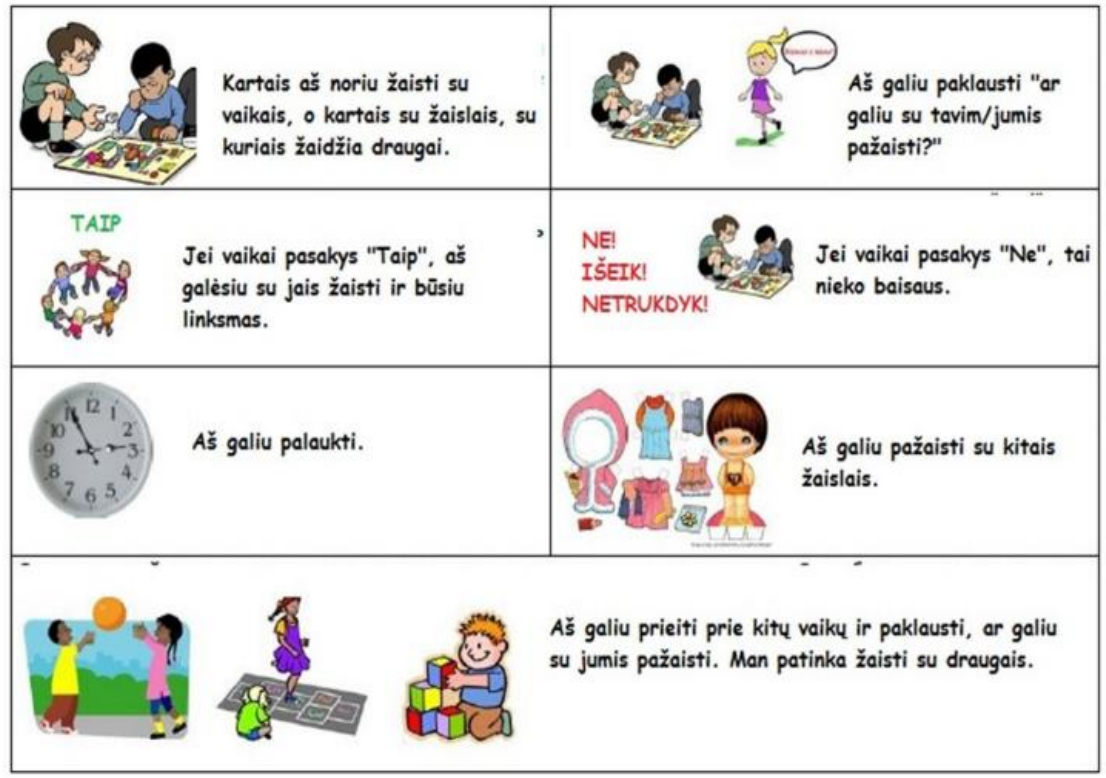
Socialinė pagalba

- **Struktūruotas žaidimas** – tai toks žaidimas, kai suaugusysis suteikia priemonių, pradeda žaidimą arba prisijungia prie vaikų žaidimo, kad galėtų nurodyti kryptį ar gaires
- **Socialinės istorijos -** veiksmingas būdas mokyti mokinį draugauti. Jos ypač naudingos aiškinant nerašytas santykių taisykles žaidimų aikštelėje ar kaip elgtis kai emocijos labai intensyvios.

- Soc. istorija „Kai supykstu“.

Socialinė istorija „Noriu žaisti su draugais

PASIRUOŠIMAS DARBUI

Kai į mokyklą ateina Ypatingas vaikas.

- Analizė gautų dokumentų, rekomendacijų iš PPT ar VRC;
- Pažintis gyvame kontakte su mokiniu, jo tėvais. Pokalbis apie vaiko ypatumus, specialiuosius ugdymo(si) poreikius, sunkumus bei stiprybes su tėveliais dar prieš priimant į mokyklą;
- Išsakyti tėvų lūkesčiai; Bendradarbiavimo gairės;
- Nuspėjamumas. Mokinio supažindinimas su mokyklos aplinka, būsima klase, mokytoja, mokytojo padėjėju;
- Pritaikymas mokymosi aplinkos pagal galimybes, poreikius;
- Pritaikymas ugdymo(si) prie mokinio gebėjimų (pritaikytos/individualizuotos bendrojo ugdymo programos, individualus ugdymo(si) planas, Individualus pagalbos planas)
- Informacijos jautrumas. Galioja Asmens duomenų apsauga.
- Svarbi vaiko, turinčio sutrikimų, tėvų nuomonės, kaip būtų galima paaiškinti kitiems mokiniams apie vaiko ypatumus ir poreikius.

PASIRUOŠIMAS DARBUI

Pokalbis su mokiniais apie neurojvairovę

Nesvarbu, kokia diagnozė,- vaikas yra vaikas.
Karen Fried

- ❑ Kiekvienas esame individualus, tarp mūsų nėra vienodų žmonių;
- ❑ Visi turime stiprybių ir patiriame sunkumų;
- ❑ Netipiškos raidos žmonės nėra sergantys ar prastesni. Jie tik unikaliai suvokia pasaulį.
- ❑ Kai susiduriame su sunkumais ar prastai jaučiamės, mums svarbu pajusti aplinkinių paramą ir sulaukti pagalbos.

Jeigu nori susidraugauti su vaiku, turinčiu autizmą, atmink keletą patarimų:

- kalbėk paprastais žodžiais ir trumpais sakiniais;
- dalyvauk veiklose, kurios yra įdomios tavo draugui;
- būk kantrus; jei tavo draugas elgiasi keistai, atmink – jis nenori nieko įžeisti.
- Svarbu - neįprasto bendravimo ir elgesio toleravimas.

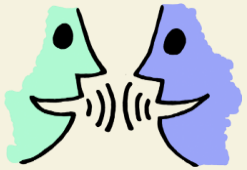
Elgesio ir emocijų sunkumai

Elgesys – tai bendravimas

Bet koks elgesys - tinkamas ar ne, pageidaujamas ar ne, mums atskleidžia, kaip vaikas esamą akimirką jaučiasi ir parodo, kokius problemų sprendimo gebėjimus vaikas turi ir kokių dar jam trūksta.

Svarbu mokyti vaiką alternatyvaus elgesio.

“Tyrimai rodo, kad efektyviausias būdas sumažinti nepageidaujamą elgesį yra **stiprinant pageidaujamą** elgesį (naudojant teigiamą pastiprinimą), o ne bandant sumažinti nepageidaujamą elgesį per nemalonius ar neigiamus procesus“.

Sidney W. Bijou

Elgesio ir emocijų sunkumai

4 PĖDUČIŲ REAGAVIMO Į NETINKAMĄ ELGESĮ BŪDAS

STOP!

ATSITRAUK.

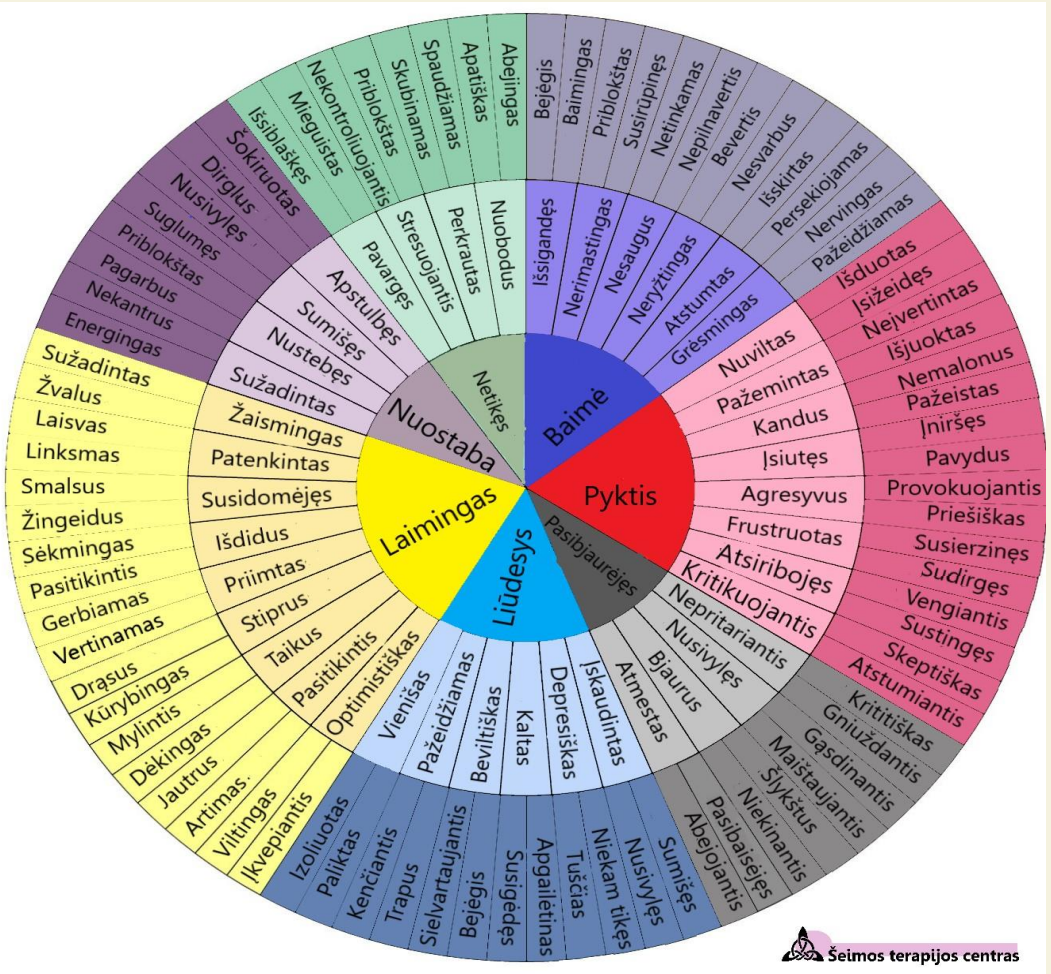
PERSPĖK!

PASAKYK SUAUGUSIAM.

Elgesio ir emocijų sunkumai

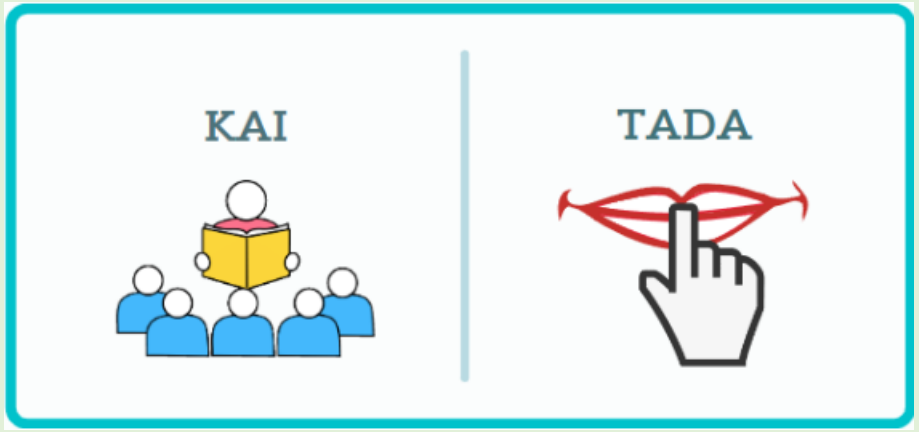
Emocijų savireguliacija

- Atpažinti
- Įvardinti
- Emocijas išveikti saugiai
- Prireikus kreiptis pagalbos

PAGALBA

Savireguliacijai skirti vaizdiniai priminimai

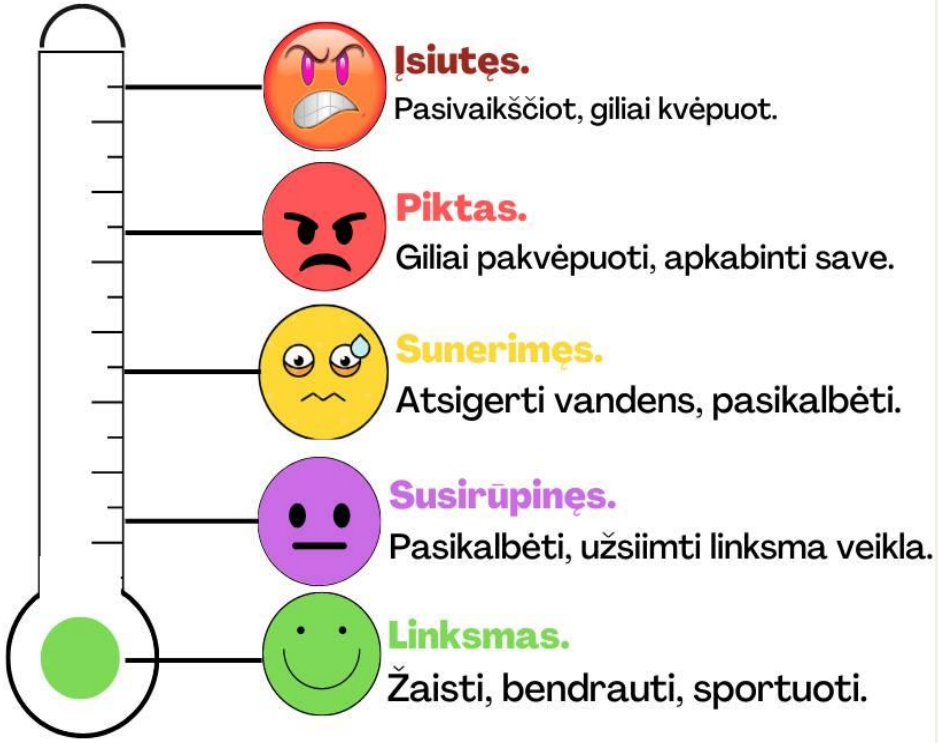
Elgesio ir emocijų sunkumai

Emocinis raštingumas

KAI JAUČIU NERIMĄ , GALIU

	GILIAI ĮKVĖPTI IR IŠKVĖPTI 5 KARTUS
	SUSKAIČIUOTI IKI 10
	ATSIGERTI VANDENS
	MINKYTI PLASTELINĄ
	PASIKALBĖTI SU MAMA/TĖČIU
	PAŽIŪRĖTI FILMUKĄ

Emocijų termometras

Įsiutęs.
Pasivaikščiot, giliai kvėpuot.

Piktas.
Giliai pakvėpuoti, apkabinti save.

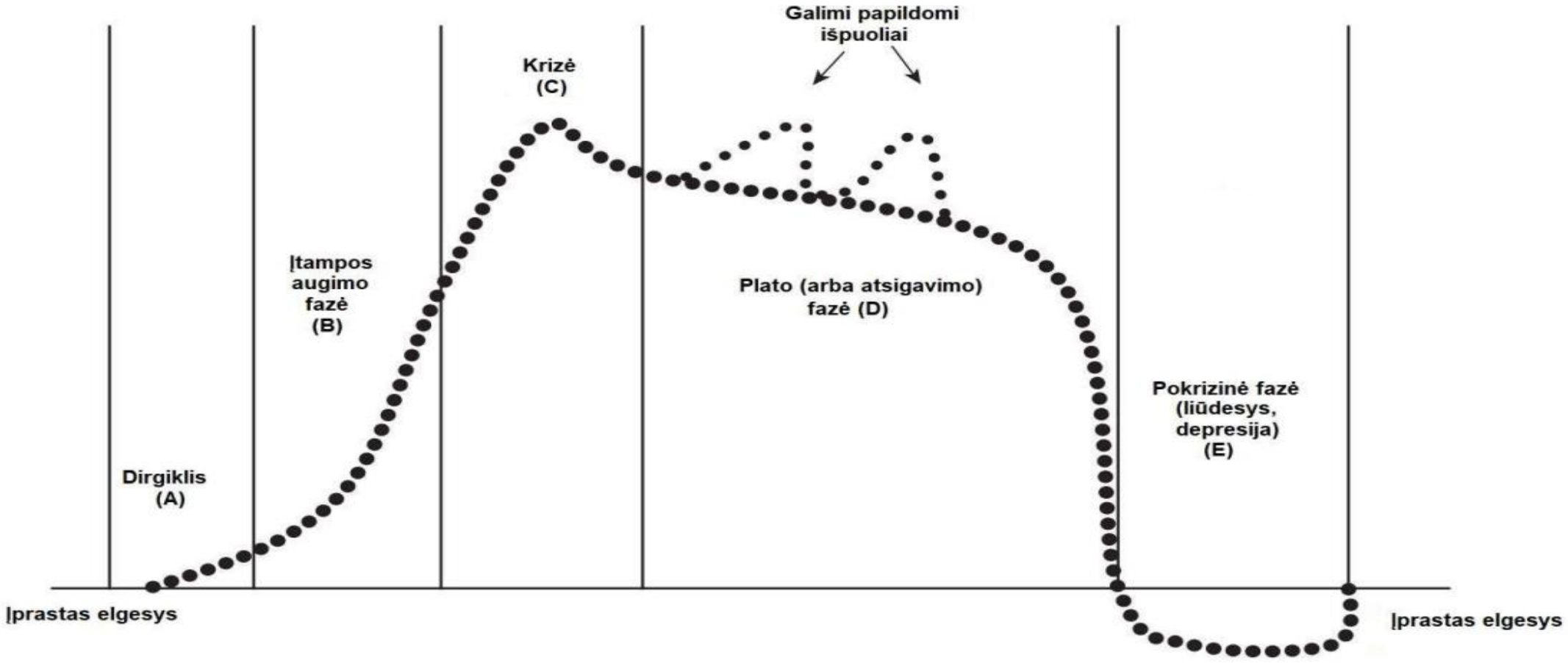
Sunerimęs.
Atsigerti vandens, pasikalbėti.

Susirūpinęs.
Pasikalbėti, užsiimti linksma veikla.

Linksmas.
Žaisti, bendrauti, sportuoti.

Elgesio ir emocijų sunkumai

Agresijos ciklas. Prevencija

Agresijos ciklas (*Coping with Aggressive Behaviour*, Breakwell 1997)

Elgesio ir emocijų sunkumai

Emocinė perkrova autistiškam vaikui

Svarbu!

- **Emocinis protrūkis nėra tapatus pykčio priepuoliui.**
- **Atsiradus pirmiems emocinės perkrovos požymiams, būtina pašalinti emocinę įtampą sukėlusias priežastis.**

Elgesio ir emocijų sunkumai

Kaip vaikai gali padėti draugui su ASS

Jei matai, kad draugą ištiko emocinė perkrova

Jei jis verkia, šaukia arba guli ant žemės:

- Žinok, kad jam gali būti nemalonu, kai į jį ilgai žiūrima arba iš jo juokiamasi;
- Pažiūrėk, ar yra šalia suaugęs žmogus.
- Jei prie vaiko yra suaugęs (mama, tėtis arba mokytojas) gali ramiai eiti. Situacija yra valdoma;
- Jei šalia nėra suaugusio, gali paklausti vaiko, kas atsitiko, ar gali jam padėti; jei vaikas ir toliau verkia ar negali tau atsakyti, reikia pakviesti suaugusį, jis galės padėti, paaiškinti kitiems, kas atsitiko.

Svarbu!

Jei situacija nesaugi tau, pirmiausia pasirūpink savo saugumu ir informuok apie tai atsakingus žmones.

Nereikėtų sukelti dar didesnės įtampos, streso ar panikos, pvz., bėgti kviesti vaikui nepažįstamų žmonių. Geriausiai tokiose situacijose gali padėti vienas, gerai vaikui žinomas žmogus.

AČIŪ UŽ DĖMESĮ

Informacijos šaltiniai

- **ĮTRAUKTIES PRINCIPO ĮGYVENDINIMO GAIRĖS MOKYKLOJE (ĮTRAUKTIES PRINCIPO GAIRĖS)**
- **https://www.nsa.smm.lt/itrauktis-ugdyme/**
- **Sutrikusios raidos vaikų konsultavimo skyriaus informacinė bazė.**

https://srvks.lt/

„Pasiruošimas darbui su vaikais, turinčiais autizmo spektro sutrikimų“

https://srvks.lt/wp-content/uploads/2019/11/REKOMENDACIJ%C5%B2-LEIDINYS.-Pasiruo%C5%A1imas-darbui-su-vaikais-turin%C4%8Diais-autizmo-spektro-sutrikim%C5%B3.pdf

- **Įtraukiojo ugdymo link: įtraukusis ugdymas klasėje**
- https://www.youtube.com/watch?v=f-RA_JgLfhQ
- **Vaikams apie autizmą.**
- www.vilniausppt.lt
- **Šis tas apie autizmą? (filmukas vaikams)**
- https://www.youtube.com/watch?v=zfcWpVMKF9I